

بیانیه انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری

ضرورت واکنش مؤثر اخلاقی و علمی در سطوح ملی و بین‌المللی برای بازخوانی تجاوز رژیم صهیونیستی به ایران و زمینه‌ها و پی‌آمدهای ویرانگر آن

سحرگاه روز ۲۳ خرداد ۱۴۰۴ سرزمین ایران و مردم آن هدف تجاوز مستقیم رژیم اسرائیل قرار گرفتند. طی دوازده روز تهاجم بی‌وقفه جمع پرشماری از ایرانیان اعم از فرماندهان و نظامیان، دانشمندان و محققان، و شهروندان غیرنظامی به شهادت رسیدند و مراکز نظامی، تحقیقاتی و خدمات اجتماعی، مجتمع‌های مسکونی استادان و مردم عادی، و زیرساخت‌های توسعه‌ای، اقتصادی و صنعتی کشور تخریب شد و آسیب‌های جدی دید.

آغازگر این جنگ رژیمی بود که مسئول آن پیش از این به حکم دیوان کیفری بین‌المللی لاهه به جرم جنایت علیه بشریت، به عنوان جنایتکار جنگی محکوم شده بود و سال‌هاست غزه و سرزمین‌های اشغالی فلسطین را به خاک‌وخون می‌کشد. در این حملات نقض صریح اصول بنیادین اخلاق بین‌المللی و حقوق بشر، و زیر پا نهادن معاهده‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی آشکار است.

در متن تجاوزی که یکپارچگی سرزمینی و حق حاکمیت ملی ایران را هدف گرفته بود، دست‌آوردهای علمی و میراث فرهنگی و طبیعی ایران که بخش مهمی از میراث مشترک بشریت است (موضوع کنوانسیون‌های ۱۹۵۴ و ۱۹۷۲ لاهه) و ایمنی مؤسسه‌های علمی و استادان و محققان (موضوع مصوبات ۱۹۹۷ یونسکو) به مخاطره افتاد.

متأسفانه این جنگ با حمایت مؤثر و آشکار دولت آمریکا و همراهی برخی قدرت‌های اروپایی و همکاری و انفعال بعضی نهادهای مسئول بین‌المللی همراه شد و ابعاد پیچیده‌تر یافت. مسئولیت اخلاقی اندیشمندان، کنشگران حوزه اندیشه و علم و فرهنگ و نهادهای علمی و مدنی در سطوح ملی و بین‌المللی ایجاب می‌کند که وجدان جمعی جامعه جهانی را خطاب قرار دهند و افکار عمومی را به دفاع از حق و عدالت فرا خوانند.

بنا به این ضرورت انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری، در قالب «اتحادیه انجمن‌های علوم اجتماعی ایران» اقداماتی را در عرصه‌های ملی و بین‌المللی آغاز کرده که خوشبختانه واکنش‌های مؤثری هم در پی داشته است. انجمن بین‌المللی جامعه شناسی در پاسخ به نامه این اتحادیه و انجمن جامعه شناسی ایران بیانیه‌ای صادر کرد که در آن به صراحت اعلام شد:

«انجمن بین‌المللی جامعه‌شناسی نگرانی عمیق خود را از تشدید تجاوزات نظامی دولت اسرائیل و ایالات متحده علیه ایران ابراز می‌کند که زندگی شهروندان عادی ایران را تحت تأثیر قرار داده است. این اقدامات نقض قوانین بین‌المللی است و منجر به اختلال گسترده، آوارگی و ترس، از جمله در تهران، شهری بیش از ده میلیون نفر جمعیت و محل زندگی بسیاری از همکاران و مؤسسه‌های دانشگاهی، شده است».

ابعاد این جنگ ناعادلانه به حدی است که نمی‌توان آن را به محدوده زمانی آغاز تا توقف آن پس از دوازده روز، تقلیل داد. انتظار به‌حق آن است که در همه سطوح اخلاقی، علمی، مدنی و سیاسی وجود دارد، این است که بازخوانی و تأمل مستمر در این زمینه‌ها و دامنه‌ها و پی‌آمدهای آن دچار وقفه نشود. انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری در این چشم‌انداز ضمن عرض تسلیت و ابراز همدردی عمیق خود با خانواده‌های شهیدان و شهروندان آسیب‌دیده و عموم هم‌میهنان آگاه و صبور، صمیمانه از ایستادگی، مقاومت اخلاقی و مدنی، و ابراز همدلی و همبستگی ملی همه ایرانیان در داخل و خارج کشور قدردانی می‌کند و دفاع فداکارانه مدافعان ایران و تلاش‌های مسئولان را در روزهای جنگ پاس می‌دارد.

این انجمن، بر اساس ملاحظات یاد شده، بدین‌وسیله ضرورت‌های ذیل را از منظر اخلاق در علوم و فناوری، برای کاستن از رنج‌ها و نگرانی‌های جامعه، و کاربرد تجارب و درس‌های سخت این دوران به اشتراک می‌گذارد:

۱) متفکران، دانشمندان و شخصیت‌های آگاه فرهنگی و نهادهای علمی و حرفه‌ای و مدنی که در جایگاه مرجعیت اخلاقی و اجتماعی قرار دارند، باید با شکستن سکوت و انفعال در کنار مردم قرار گیرند و از طریق ارتباطات علمی و شبکه‌ای در عرصه‌های ملی و بین‌المللی به نحو مناسب و مؤثر بدون هرگونه لکنت و محافظه‌کاری سخن بگویند.

۲) این شخصیت‌ها باید به ظرفیت خودآگاهی مدنی و همدلی و هم‌زمانی ملی که پیرامون «ایران» و مسئله ایران شکل گرفته است، عمق، غنا و پایداری بخشند و از طریق پرداختن به آن در مراکز علمی و حوزه‌های عمومی رویکردها و راه‌حل‌های نو عرضه بدارند.

۳) همچنین از اعضای جامعه نخبگان انتظار می‌رود در ترمیم و تقویت ارتباط حاکمیت با جامعه مدنی بکوشند تا شرایط برخورداری حاکمیت از کمک نیروهای مدنی فراهم آید. لازمه این مهم آن است که راهبردها و رویکردهای نامطلوب جاری با آهنگی مناسب تغییر کند و اصلاح شود.

۴) در کنار محکومیت صریح اقدامات تجاوزکارانه، نگاه‌مان را به درون و آسیب‌پذیری‌های درونی هم معطوف می‌کنیم و می‌پرسیم: چرا ایران در معرض این غافلگیری قرار گرفت و آسیب دید؟ چرا حاکمیت نتوانست مسئولیت نخست خود را در تأمین امنیت عموم شهروندان، دانشمندان و فرماندهان برجسته این جنگ دوازده روزه به نحو مطلوبی عملی سازد؟ هوشمندی در حکمرانی، همانا پیشگیری از خطر با اتکا به توان فکری و عملی نخبگان و مشارکت اجتماعی و سیاسی عموم شهروندان است که اکنون باید به جد در کانون توجهات مردم، جامعه مدنی و نظام حکمرانی قرار گیرد.

۵) امنیت ملی و دورکردن کشور و جامعه از خطر ناامنی و جنگ‌های دیگر، امری ضروری است؛ اما این مهم با رویکردهای محدود، رفتارهای یک‌جانبه‌گرا و قرائت‌های انحصاری و سلیقه‌ای از قدرت تأمین نمی‌شود. درک تکثر در جامعه، تنوع در مطالبات و سبک زندگی، تفاوت نسلی، حق دسترسی آسان به اطلاعات، و رفع تبعیض و بی‌عدالتی در همه سطوح و زمینه‌ها و نیز در نظر گرفتن افکار عمومی، از جمله مهم‌ترین لوازم امنیت است. باید با شجاعت اخلاقی آسیب‌شناسی کرد و با صراحت بیان کرد که پروژه طولانی «نفوذ» و جاسوسی و تسلط دشمن بر فناوری‌های نو چگونه شکل گرفت. آفت فهم درست از زمینه‌های بروز این تهدیدها و رفع مؤثر آنها، نشانی غلط‌دادن در معرفی عوامل بنیادین آن، و گم‌کردن فرق بین منتقدان دلسوز با بدخواهان است.

۶) بهره‌مندی از نهاد علم در مسیر توسعه و پیشرفت فناوری، و برخورداری از توان نخبگان نظامی در دفاع از کشور، منوط به حفاظت از این فرزندان سرافراز ملت، یعنی دانشمندان و نیروهای دفاعی است، نه اسطوره‌سازی از این عزیزان پس از فقدان‌شان و خاکسپاری شکوه‌مندانه آنان.

انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری خواستار تبیین جامع فاجعه ناشی از جنگ تحمیلی دوازده روزه و پیامدهای ناگوار آن، از جمله ترور دانشمندان ایرانی و آثار جبران‌ناپذیر ملی و بین‌المللی آن، محکومیت آغازگران این جنگ، و پیگیری حقوقی آن در مجامع جهانی است. این انجمن همچنین خواستار بازاندیشی در رویه‌های نامطلوبی است که منجر به دورشدن نهاد حاکمیت از نهادهای علمی و مدنی می‌گردد. این رویه ناشی از غلبه رویکردهای امنیتی به جامعه علمی، دانشگاهی و هنری است. اصلاح این رویکرد و اهتمام به ترمیم و تحکیم این رابطه، به احیای نقش‌آفرینی نهادهای مدنی در عرصه عمومی وابسته است و تحقق آن برای تحکیم همدلی بین ملت، نخبگان و دولت در برابر هجوم بیگانگان ضروری است. انجمن بر این باور است که جامعه مدنی پویا و توانمند، و جامعه علمی برخوردار از آزادی و استقلال دانشگاهی و در عین حال اخلاق‌مدار و مسئولیت‌شناس، مهم‌ترین پشتوانه برای بقای کشور و حفاظت از کیان این سرزمین و ضامن عزت آن است. در پایان انجمن بار دیگر از حق ملت ایران برای زندگی در امنیت و توسعه و استقلال دفاع می‌کند و باور دارد که هیچ ملتی نباید بهای پیشرفت خود را با خون بهترین فرزندانش بپردازد.

انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری

تیر ماه ۱۴۰۴